

Ma Thida

Še vedno čakata

Vsak dan vsi čakajo na tisti "nekega dne".

1997

Ju je čakala na tisti "nekega dne".

Minilo je že skoraj desetletje. Odkar je leta 1990 šel Zo od doma, je Ju čakala. Čakala je, da bosta spet skupaj – ali da se bosta vsaj lahko srečala brez železne mreže ali rešetk in betonskega zidu med njima. Verjela je, da ga bo lahko nekega dne srečala konkretnije, na prostem, kjer ne bo tako nedosegljiv kot v tistem temačnem in zatohlem prostoru za obiske v zaporu Insein.

Zoju so leta 1990 zaradi njegovega vztrajnega prizadevanja za demokratično družbo dosodili dvajset let zaporne kazni in mu jo leta 1996 podaljšali še za dvanajst let. Ju je bila prepričana, da je bilo to, kar je Zo storil za svoje ljudi, pravilno. Nikoli ni izpustila priložnosti, da bi ga vsake štirinajst dni obiskala v zaporu Insein. Borih petnajst minut vsaka dva tedna pa jima še zdaleč ni bilo dovolj, da bi se lahko pogovorila o vsem – o njunih treh otrocih, njunih starših, finančnem in socialnem stanju družine in prijateljev. Zato je bila Ju po srečanju z njim vedno nezadovoljna. Že celo večnost je čakala na tisti *nekega dne*, ko se bo lahko z njim srečala in se nepretrgano pogovarjala ure in ure.

Ju se je zavedala, da Zoja ne bodo izpustili, dokler ne bo v celoti preстал svoje kazni. Zato si je želela, da bi ga lahko vsaj enkrat srečala brez kakršnih koli ovir med njima: brez paznikov, železnih rešetk, betonskega zidu. Hotela ga je stisniti za tople in prijetne roke, ga trdno prijeti za široka in zanesljiva ramena in s pogledom preiskati njegovo šibko in vedno bolj mlahavo telo, da bi našla morebitne sledi mučenja. To je bila njena večna in nikoli izpolnjena želja.

Ju je čakala na tisti *nekega dne*, ko bo lahko skupaj z Zojem.

Tudi Zo je čakal na tisti "nekega dne".

Občutek je imel, da je minilo že več kot sto let, odkar so ga v Mandalayju priprli in ga po mesecu dni izpraševanja poslali v razvpiti zapor Insein. Več kot sto let čakanja, da bi srečal Ju. Štiriindvajset ur navadno traja štiriindvajset ur, a zanj je bilo štiriindvajset enako šestindevetdeset. Štiriindvajset ur na dan je vsakih petnajst minut oglušujoči udarec glavnega gonga podaljševal njegove strašne dneve.

Zoju se je v samici zdelo, kot da bi bil v Jujini maternici, osvetljeni s štiridesetvatno žarnico in toplino stvari, ki mu jih je poslala Ju – dve odeji, dve brisači, hrana in obleke. Nad vsakim mestom, vsako deželo in nad vsemi ljudmi so sijale zvezde, njegovo edino okno pa je zastiral zid iz opeke in še dodatna dva sloja desk in železnih rešetk. Bodičasta žica je krasila zid, kot bi bila velikanova krona. Zo je imel dva vrča – enega za pitno vodo, v drugem pa je imel vodo za umivanje – in dve skledi; manjšo je uporabljal kot krožnik, ko je jedel, in kot umivalnik, ko se je umival, večjo skledo pa je uporabljal za stranišče.

Hotel je stisniti Ju za nežne roke, ki pa so vedno ponujale oporo, jo trdno prijeti za ozka in zanesljiva ramena, preiskati njeno slabotno in vedno bolj mlahavo telo, da bi našel morebitne znake bolezni. Vedel je, da je Jujino duševno zdravje nad povprečjem, a spraševal se je, kako ji uspe sami skrbeti za družino. Hotel ji je konkretnije izkazati svoje občudovanje. To je bila njegova večna in nikoli izpolnjena želja.

Zo je čakal na tisti *nekega dne*, ko bo lahko skupaj z Ju.

Nekega dne proti koncu leta 1997 so naznanili, da se bo Državni svet za obnovo reda in zakonitosti preimenoval in da bo zamenjal nekatere svoje člane. Tako se je na njegovem mestu pojavil Državni svet za mir in razvoj, v katerem so z reorganizacijo zamenjali skoraj vse člane, razen treh najvplivnejših. To je v ljudeh vzbudilo veliko upanja. Morda bodo zdaj vse politične zapornike pomilostili ali jim skupaj z zločinci zmanjšali zaporne kazni?

Tako Ju kot Zo sta vsak sam pri sebi upala, da bo morda tisti tako pričakovani "nekega dne" kmalu napočil.

Nekega dne, kmalu za tem ko je na oblast prišel Državni svet za mir in razvoj, je Ju izvedela, da bodo namesto splošne amnestije politične zapornike premestili iz zapora Insein v druge oddaljene zapore. Ju je bila večna optimistka. Morda bodo Zoja premestili v zapor v Mandalayju in ji tako ne bo več treba vsaka dva tedna prepotovati skoraj šeststo petdeset

kilometrov, da bi ga obiskala. Čakala je, da bo od skupine družin političnih zapornikov dobila informacije o njegovi premestitvi.

Tudi Zo je izvedel za morebitno premestitev političnih zapornikov v zapore na sever Mjanmara. Želel si je, da bi ga odpeljali v zapor v Mandalayju. O tem je poskusil obvestiti Ju, nato pa je čakal, da bi izvedel, ali bo morda premeščen bliže njej.

“Zo in preostali politični zaporniki se bodo jutri zjutraj na svoji poti daleč na sever Mjanmara ustavili na železniški postaji v Mandalayju,” je nekega poznega večera po skrivnih poteh izvedela Ju. “Drži se,” se je skušala opogumiti. Čeprav bo morala zdaj potovati do drugega zopora, ko bo hotela videti Zoja, je lahko še vedno sanjala, da ga bo morda srečala konkretnije, na prostem. Prepričana je bila, da jo bo naslednje jutro Zo iskal na železniški postaji. Še vedno je upala, da je morda tisti “nekega dne” končno napočil.

Ju je nestrpno čakala naslednje jutro. Tista noč je bila najdaljša noč v njenem življenju. Niti zatisnila ni očesa, njene rjuhe pa so bile zmečkane. Luč je pustila prižgano, da bi lažje videla uro. Čakala je na jutri.

“Če je Ju izvedela za premestitev, me bo jutri morda čakala na postaji v Mandalayju.” Zo je natančno vedel, kaj bi Ju naredila. Čeprav ni bil prepričan, kam jih peljejo, je vedel, da se bo za nekaj časa vlak ustavil na postaji v Mandalayu in da jih bodo tam morda premestili na kak drug vlak, s katerim bodo nadaljevali pot. Tako bo lahko na postaji srečal Ju. Zo je še vedno sanjal o tistem “nekega dne”.

Tisto noč je preživel na razmajanih lesenih tleh razpadajočega vlaka, stisnjen med petinsedemdesetimi ljudmi. Nikoli prej ni doživel česa podobnega. Vlak je utrujeno, počasi drsel skozi globoko temno noč. Tudi v vagonu je bilo temno in nemogoče je bilo razpoznati okolico ali preostale potnike. Pod težkih prsnim košem prijatelja je sploščeno ležalo Zojevo debelušasto stegno, pod njegovo trmasto glavo pa se je znašel koščen gleženj nekega študenta. Vonj po urinu je vsem zaprl usta. Zo je čakal, da se bo začelo svitati. Čakal je na jutri.

Ju se je odločila, da bo čakala na tretjem tiru, saj lokalni vlak nikoli ne pripelje na glavna dva tira. S sabo je prinesla škatlo piškotov, sadje in sok. Sedla je na klopco in se skušala sprostiti, a srce ji je razbijalo.

“Zo! Vedno ti bom stala ob strani, kjer koli boš. Ljudje po vsem svetu vam bodo stali ob strani, vsem vam političnim aktivistom, ki ste žrtvovali svoje življenje. Ne skrbi zame in za družino. Dobro bom poskrbela za

vse. Ti samo pazi, da ostaneš zdrav. Drži se." Poplava besed in stavkov je obtičala v njenem grlu. Ni govorila s prijatelji in družinskimi člani drugih političnih zapornikov. Ekspresni vlak je pripeljal na prvi tir in v nekaj minutah je množica vozačev preplavila celo postajo. Ju je vzdihnila in se zastrmela onkraj tega prizora. To ni Zojev vlak, o tem je bila prepričana.

Ju je še naprej čakala.

Kmalu po sončnem vzhodu se je Zo premaknil na levo stran vagona, da bi lahko videl na tretji peron, kjer naj bi ga čakala Ju, saj sta postajo oba poznala. Zo je bil žejen, saj so vse tri vrče vode, ki so jih imeli na vagonu, porabili za pitje in umivanje. Upal je, da je Ju s sabo prinesla kaj hrane in pijače, čeprav bi bil ravno tako zadovoljen, če s sabo ne bi imela ničesar, samo da bi jo lahko srečal.

"Ju! Vedno ti bom stal ob strani, kjer koli bom. Vsi mi se dobro zavedamo, kako se morate ti in preostale družine žrtvovati, in ponosni smo na vas. Ne skrbi zame. Še vedno se dobro držim. Ti samo pazi, da bo s tabo in otroki vse v redu. Drži se." Zo je šepetaje ponavljal besede. V tišini je sedel med preostalimi zaporniki in strmel v zlato sončno svetlobo in zelena polja, ki jih že skoraj desetletje ni videl. Pozorno je prisluhnil signalu, ki je naznanjal prihod vlaka.

Zo je še naprej čakal.

Dolgo pričakovani vlak je ravnokar prispel. Ju je pozabila na svoje tovariše in družinske člane preostalih političnih zapornikov. Z očmi je preletela na stotine oken tistih dvanajst do trinajst vagonov – drugega in prvega razreda. Pregledala je bele, rumene, črne, domače, tuje, nasmejane, prezirljive, zaskrbljene in druge izrazite obraze. Kje je Zo? V njene oči so privrele solze.

Zagledala je vagon, ki je bil podoben vagonu za pošto. Železna mreža in rešetke so prekrivale edini dve okni, za katerima so se trle različne glave. V vagonu je bilo premalo svetlobe, da bi se od zunaj lahko jasno videlo v njegovo notranjost. Kje je Zo? Ju je pomežiknila, da bi se znebila solz in bolj je videla svojega Zoja.

V grlu je čutila, kako ji razbija srce. V prsnem košu je odmeval njen klic. Upala je, da jo bo Zo videl in jo poklical, saj sama ni mogla izdavi niti besedice. Še vedno ga ni videla. In še vedno je čakala, da jo bo poklical.

Vlak je ravnokar prispel na tretji tir. Zo in njegovi prijatelji so se nena doma znašli nasproti množice svojih družinskih članov. Ker so bile oči še nepriprilagojene na zunanjo svetlobo, niso mogli razločiti niti najbolj domačih obrazov. Z nosovi so pritiskali ob železno mrežo in se z glavami gnetli za dvema oknom na strani perona. Zojeva glava je tičala med

drugimi. Priprl je oči, da bi bolje videl. Toda ljudje so mahali z rokami in stresali z glavami, zaradi česar mu ni uspelo razložiti, komu so pripadali obrazi in roke. Kje je Ju?

Nazadnje jo je le zagledal, kako je negibno stala daleč na njegovi desni. Videti je bilo, kot da ne more prenašati tega prizora in kot da bi za trenutek omedlela. Menil je, da ji mora pustiti nekaj časa, da si opomore. Počakal je lahko še kak trenutek.

Ju je spet prišla k sebi. Z roko si je zasenčila oči in iskala Zojev obraz.

Zagledala ga je. Njegova široka ramena, ki so si zdaj utirala pot do okna. Njegov vedno nasmejani obraz, ki pa ga je zdaj kazilo neko skrivnostno razpoloženje.

Ju se mu je nežno nasmehnila, ko se je zavedla, da jo gleda. "Zo! Tukaj sem." A to je bil le neslišen odmev v njenem prsnem košu.

"Ne približujte se! Pri miru stojte na peronu! Sicer vas bomo morali odstraniti. Izstopili bodo iz vlaka na tračnice in odšli do drugega vagona tam čez. Ne poskušajte se jim približati!"

Znani glas izkušenega paznika je preglasil njihove klice. Ju so zadržali prijatelji, ki so stali ob njej. Paznikova roka je švignila po zraku pred njenimi očmi.

Ju je spoznala, da bo mogla še naprej čakati.

Zojeve roke so bile ukleščene med telesi preostalih zapornikov. "Oprostite ..." Hotel je dvigniti roke, vendar mu ni uspelo.

Za železno mrežo se je poskusil veselo nasmehnuti. Začutil je bolečino, a ni vedel, kako in zakaj. Morda zato, ker so se vsi gnetli pred oknom. "Ju! Tukaj sem." A njegov klic se je izgubil med številnimi kriki.

"Gremo, ven! Stojte eden za drugim! Postavite se v vrsto na tračnice pred vagonom tam čez. In brez besed!"

Znani ukazi izkušenega paznika so preglasili njihove klice. Postavili so se v vrsto, eden za drugim. Rožljanje verig, ki so povezovale železne okove na nogah z njihovimi pasovi, jih je utišalo, kot da bi kdo z rogom trobil nanje.

Zo se je spet pripravil na to, da bo moral počakati še nekaj minut.

Nemočne žive lutke v umazanih belih zaporniških uniformah so ena za drugo prilezle ven na tračnice. Zoja med njimi ni bilo moč prepoznati. Vsi so na hrbtu nosili ogromno torbo, v eni roki zvit ležalnik, v drugi posodo s hrano, na obeh nogah pa železne okove. Vsi so poskusili pomahati, pokazati dvignjene palce, nekaj reči, a bili so preveč nato-vorjeni. Poleg tega so jim pazniki to prepovedali in jih pazljivo držali na kupu. Tako je Zo stopil na prosto.

Ju je v hipu otrpnila, postala je slepa, gluha in nema.

Zo je bil vedno bolj izčrpan, noge so se mu krivile, glava se mu je povesila in hrbet se mu je nagrbil.

“Kam vas peljejo?”

Jasen in odločen glas je zbudil ves peron. Začela so odmevati še druga vprašanja. Nestrpno so čakali odgovore. Zo in prijatelji sploh niso vedeli, kam so namenjeni. Stopali so ravnodušno, se za trenutek ustavili, dokler jim pazniki niso ostro zažvižgali, naj nadaljujejo.

“V Myitkyino,” je odrezavo odgovoril paznik.

Myitkyina je glavno mesto zvezne države Kačin in leži štiristo kilometrov od Mandalajja. Cesta od Mandalajja je strašna in vlak nezanesljiv; včasih vozi 72 ur. Letala letijo tja samo dvakrat na teden in karta je za povprečne ljudi draga kot žafran.

Ju je izmerila razdaljo med sabo in Zojem. Kakih devetdeset metrov. Če bi bila samo malo bliže. Če bi ji dovolili, bi lahko pomagala Zoju nesti torbo in posodo s hrano, lahko bi ga zgrabila za roke in ga objela – ne glede na to, kaj bi si mislili preostali. Toda ... za zdaj je Ju močno stisnila ročaj plastične vrečke, v kateri je imela hrano in pijačo za Zoja.

Zo je še vedno okleval, ali naj stopi iz vrste, spusti vse na tla in razširi roke, da pozdravi Ju, ki bi nedvomno v hipu pritekla v njegov objem – in se ne zmeni za to, kako ga bodo pazniki pozneje kaznovali.

“Hej ... pogledjte. Koliko zapornikov! Mogoče so to narkomani ali morilci. Bolje, da gremo stran.”

Nepremišljena opazka je prebodla Jujina bobniča. “Ne! Moj mož je zdravnik in član parlamenta. Vsi so politični zaporniki. Svojo svobodo in dostojanstvo so žrtvovali za blagor vseh državljanov Mjanmara, vključno s tabo,” je v glavi in srcu povedala. A na glas teh besed ni mogla izreči. Ju je bila skoraj hroma, slepa in gluha.

Zo se je nenadoma ustavil. Zamenjal je roki, da bi lažje nesel stvari. Bil je pozoren na Ju in na to, kar je počel. Prepričan je bil, da jo je zbegal ta neprijetni prizor.

Ju se je končno zavedla, kaj mora storiti.

“Oprostite! Rada bi dala tole – hrano in pijačo – mojemu možu Zoju.”

“Oh, samo trenutek. Ja, v redu, nesel mu bom vrečko.”

Hitro je od Ju vzel vrečko in vprašal: “Kateri je vaš mož?”

“Tisti z rumeno torbo na hrbtu. Glejte, ravnokar se je ustavil in sem gleda. A ga vidite?”

“Hm, oh ja. Vidim ga.”

“Prosim, recite mu, da ga pogrešam in naj pazi nase ... “ Še preden je Ju končala svoj stavek, je paznik odšel.

Zo je mislil, da je Ju nekaj vprašala paznika in kazala nanj. Zato se je za trenutek ustavil in se pretvarjal, da popravlja železno verigo na nogi, da bi se lažje premikal.

“Izvolite. To vam pošilja žena. Pravi, da vas pogreša.”

“Prosim, povejte ji, da nas peljete v Myitkyino.”

“To že ve.”

Paznik se je umaknil, da bi sestavil sedežni red za naslednji vlak. Zo je opazil, da se bili že blizu vlaka. Morda bo izgubil svojo zadnjo možnost, da Ju konkretno vidi, na prostem. Nekaj je hotel narediti zanjo. Vse, kar je imel v rokah, je spustil na tla in začel mahati z obema rokama. Preostali njegovi prijatelji so storili enako. “Tišina! Tih! Pojdite dalje! Poberite svoje stvari.” Oni pa se niso zmenili za te besede ali jih morda niti slišali niso.

Ju se je odločila, da bo tudi sama z obema rokama mahala. Je bilo to vse, kar je lahko storila? Zdaj ga je videla na prostem. Upala je, da lahko naredi kaj zanj, poleg tega, da mu da hrano in pijačo.

Medtem je Zo spet pobral svoje stvari in se Ju v slovo nasmehnil ter ji namenil trden in samozavesten pogled. Nato se je splazil na vagon, kot bi se skrival v brlog. Jujin hrepeneči pogled je bil prilepljen na njegov hrbet. Poiskala je paznika, ki je stal v bližini.

“Oprostite, pomagajte mi. Mu lahko poveste, da ga bom kmalu prišla obiskat v zapor v Myitkyino?”

“Mislim, da vam do konca meseca ne bodo dovolili, da ga obiščete. Bodite brez skrbi; dovolj ima hrane in drugega. Kot lahko vidite, njihove torbe so zvrhane.”

“Do konca meseca?” je nejeverno ponovila Ju.

“Ja. A se vam zdi čudno? Ponavadi premeščenim zapornikom vsaj dva tedna ne dovolijo obiskov. Morali boste nekoliko počakati,” je z običajnim tonom pojasnil paznik.

Seveda, postalo je običajno slišati besedo “čakati”, odkar so Zoja aretirali.

2004

Ju še vedno čaka v Mandalayju.

Zo še vedno čaka v Myitkyini.

Vsak dan vsi čakajo v zaporu in doma.

Zgodba je bila napisana samo v angleščini in nikoli objavljena.

Angleško različico je izpilila Vicky Bowman.

Iz angleščine prevedla Jana Okoren